





























แผนโบราณโดยเฉพาะ มีเพียงผู้มีความรู้เรื่องสมุนไพร รากไม้ รากยา พืชช่วยเยียวยาผู้เจ็บไข้ได้ป่วยแล้วได้คำตอบแทนเล็กๆ น้อยๆ พอเป็นสินน้ำใจ ถ้าทางฝ่ายคนไข้ไม่มีเงินก็รักษาฟรีเอาที่เอาน่องไว้

ในอดีตมีหมอประเภทหนึ่งที่รักษาคนไข้ด้วยการใช้คาถาเป่า โดยเรียกกันว่า “หมอเป่า” คนป่วยเป็นไข้ ตกต้นไม้ ควายชน แข็งหักขาบวมช้ำ หมอก็ใช้คาถาเป่าได้ ชาวผู้ไทในอดีตมักจะไปหาหมอเป่า เพราะการเจ็บป่วยในอดีตมักจะโยนให้ผี โดยผีที่ถูกใส่ความบ่อยที่สุด คือ ผีปอบและผีป่า

**ผีปอบ** คือ คนที่เรียนคาถาประเภทเดรัจฉานวิชา และ “คะลำ” ถือเป็นปฏิบัติตามที่ครูบอกไม่ได้ เมื่อเป็นปอบแล้วจะมีวิญญาณลึกลับอยู่ในตัวคนนั้น และเป็นวิญญาณร้ายที่ออกหากินคน ผู้ที่ถูกกินจะป่วยลงเมื่อหาหมอเป่า คนป่วยก็จะเพ้อออกมาว่าเป็นผู้นั้นมาเข้า การที่คนป่วยเพ้อออกมาชาวผู้ไทเรียกว่า “เอาะปะะ” (ออกปาก) หมอเป่าก็จะใช้คาถาเป่า คุมจนปอบยอมออกจากร่าง เมื่อปอบออกจากร่าง แล้วคนไข้ลุกขึ้นนั่งเดินได้ ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ป่วยนอนจมอยู่ไปไหนมาไหนไม่ได้

**ผีป่า** เป็น ผีที่สิงสถิตอยู่ในป่า ต้นไม้ใหญ่ ถ้าคนไปทำผิด เช่น ตัดไม้ หรือไปกวนบ่อน้ำในแหล่งน้ำซับกลางป่า หรือของป่าบางอย่าง ผีป่าก็จะเข้าทับร่างทำให้เป็นไข้ได้ป่วย หรือบางทีเห็นหญิงสาวสวยผีป่ารัก ก็เข้ามาทับร่างได้เหมือนกัน อาการป่วยก็เหมือนผีปอบ แต่พอเป่าคนไข้เพื่อไปทางป่าว่าอยู่ที่นั่นต้นไม้ นั่น หนองน้ำนี้ “พวกสูไปรื้อบ้านกู” (ตัดต้นไม้) เป็นต้น หมอก็จะกุมจนออกเช่นกัน

นอกจากนี้ ชาวผู้ไทยังมีความเชื่อเกี่ยวกับหมอที่ทำหน้าที่สื่อสารกับภูตผี คือ หมอทรง เป็นหมอที่ทำพิธีอัญเชิญวิญญาณต่างๆ ตามที่ผู้มาหา

บอก เพื่อให้เข้าร่างหมอลงแล้วจะได้บอกกล่าวเรื่องราวระหว่างวิญญาณกับผู้มาหาหมอ ขณะที่ หมอลงกรรม เป็นหมอที่นั่งทรงทางในเพื่อดูดวงชะตา หรือสิ่งที่มากระทำต่อคนใดคนหนึ่งที่มาหาหมอ หรือไล่เลขไล่ยาม โดยชาวผู้ไทเรียกว่า “นั่งกรรม” หมอลงกรรมจะสื่อสารระหว่างวิญญาณกับคน คล้ายกับหมอลงแต่มีพิธีกรรมที่สลับซับซ้อนเท่า (ประตู่สู่อีสาน, 2558)

4.2 ความเชื่อเกี่ยวกับบ้านเรือน ในอดีตชาวผู้ไทมีความเชื่อเกี่ยวกับบ้าน ดังนี้ (ประตู่สู่อีสาน, 2558)

4.2.1 เกี่ยวกับไม้ที่จะนำมาสร้างบ้าน ชาวผู้ไทจะห้ามเอาไม้ดังต่อไปนี้มาสร้างบ้าน คือ ไม้ฟ้าผ่า โดยเชื่อว่าไม้ที่ถูกฟ้าผ่าผ่านั้น “มันเข็ดมันขวง” (มันเป็นอัปมงคล) “ไม้แยงเงา” (ไม้สองเงา) คือ ต้นไม้ที่อยู่ริมห้วยลำต้นเอนเข้าหาลำห้วย (อาจจะเป็นเพราะโค่นยากและอันตราย) ไม้ที่ชื่อไม่เป็นมงคล เช่น ไม้กระบก คำว่า “บก” คือ บกพร่องหรือขาด นำมาสร้างบ้านจะทำให้สร้างไม่ขึ้น ขาดเงินอยู่เป็นประจำ

4.2.2 เกี่ยวกับการใช้บ้าน ชาวผู้ไทห้ามวางพาข้าวหรือนอนใต้ซื่อ ศพจะวางไว้ใต้ซื่อ เรื่องนี้สันนิษฐานว่าตรงใต้ซื่อมันจะตรงกับคานของบ้านพอดี ซึ่งจะรับน้ำหนักของศพได้ดีกว่าบริเวณอื่น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับส่วนประกอบอื่นๆ ของบ้าน เช่น บันได จำนวนชั้นบันไดจะเป็นจำนวนคี่ เช่น 5 ชั้น 7 ชั้น 9 ชั้น เป็นต้น

## 5. ภูมิปัญญาของชาวผู้ไท

ในบทความเรื่องนี้ ผู้เขียนได้เลือกภูมิปัญญาของชาวผู้ไทที่น่าสนใจ มานำเสนอสองด้านคือ ภูมิปัญญาด้านการสร้างบ้านเรือน และภูมิปัญญาด้านการดำรงชีพ ซึ่งเนื้อหาในภูมิปัญญาทั้งสองด้านนี้ อาจช่วยเพิ่มมุมมองเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของผู้ไทได้ดียิ่งขึ้น

**5.1 ลักษณะบ้านของชาวผู้ไท** บ้านของชาวผู้ไทในอดีตสมัย 40 ปีมาแล้ว มีลักษณะเป็นเรือนที่มีหลังคาทรงเหลี่ยมยอดแหลมตั้งสูง ได้ชานสูง ประมาณ 2 เมตร มีฝาล้อมรอบ มีประตูหน้าบ้านเข้า 2 ประตู มีหน้าต่างแห่งเดียวเล็กๆ พอเอาศีรษะลอดเข้าออกได้ ภาษาผู้ไทเรียกว่า “ประตูบอง” ถ้าเป็นบ้านของผู้มีฐานะหน้าต่างจะสูงเท่าประตู ตรงหน้าต่างจะมี “เสาค้าง” หรือ “เสาค้าง” ค้ำทอดบ้านตรงหน้าต่าง ภาษาผู้ไทเรียก “หอนทอด” จะตีติดเคร่า เสาค้างหรือค้ำทอดจะขาดเป็นบ่าค้ำทอดไว้จะเป็นเสาใหญ่กว่าเสาบานทุกต้น(ประจักษ์ศิลปาคม, 2558) ในปัจจุบันบ้านรูปทรงดังกล่าวนี้ค่อนข้างหายาก เพราะผู้ที่สร้างบ้านใหม่จะสร้างตามสมัยนิยมกันหมด (นพดล ตั้งสกุล, 2548: 10) ทั้งนี้ ชาวผู้ไทมีการใช้สอยประโยชน์จากบ้านเรือนเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

**ห้องใน** เรียกว่า “โก่ง” ภายในโก่งจะกันเป็นห้องนอนอีกมีอยู่ 1 ประตู ผู้ไทเรียกว่า “โก่งโล่ม” ใช้สำหรับเป็นห้องนอนของลูกสาว บางบ้านภายใน “โก่งโล่ม” อาจกันห้องหรือเอาตุ๊กกันให้เป็นที่นอนของพ่อแม่ด้วย ข้างโก่งโล่ม อาจจะทำซ้ายหรือขวาเรียกว่า “ฮอง” เป็นที่นอนของพ่อแม่หรือลูกชาย

**ห้องนอกหรือเกย** ภาษาผู้ไทเรียกว่า “เกย” ไม่มีฝา มีแต่หลังคาเป็นที่นั่งเล่น เป็นที่รับแขก เป็นที่รับประทานอาหาร หรือกันเป็นห้องให้ลูกเขยอยู่



เรือนคร้ว หรือเรียกว่า “เฮินไฟ” จะตั้งต่อจากเกยออกไป บางหลังคาเรือนอาจจะต้องแยกออกไป มีเพียงกระดาน 1 - 2 แผ่นพาดเชื่อมกับเกย เนื้อที่ภายใน “เฮินไฟ” นั้นมีเตาไฟที่มีลักษณะเป็นกระบะยกพื้นสูง สูงขึ้นจากพื้นเรือนคร้วประมาณ 5 - 10 ซม. กว้าง 1x1 เมตร ขอบกระบะสูงประมาณ 1 คืบ ใสดินให้เต็มเพื่อป้องกันไฟไหม้พื้นที่ก่อไฟนั้นอยู่ตรงกลางและล้อมด้วยก้อนเส้า 3 ก้อน เป็นที่วางหม้อหรือบางทีใช้ “เคง”(เคียง) คือ ที่วางหม้อเวลาต้มแกง เป็นที่วางที่เป็นเหล็กมี 3 ขา ด้านบนขาจะเชื่อมติดกับแผ่นเหล็กบาง งอเป็นรูปวงกลมเป็นที่สำหรับรับก้นหม้อ

ชาน หรือ “ชาน” เป็นพื้นที่ต่อกับเกยหรือเรือนคร้ว สำหรับวางตุ่มน้ำดื่ม น้ำอาบ น้ำใช้ ริมชานมักจะวางรางผัก ไม่มีหลังคาไม่มีฝา พื้นชานจะต่ำกว่าเกยหรือเรือนคร้ว มีบันไดเรียกว่า “ขั้นบันไดชาน” (ประตูลู่อีสาน, 2558)



ลักษณะบ้านเรือนแบบดั้งเดิมของชาวผู้ไท ซึ่งปัจจุบันหาพบได้ยาก

ที่มา: [sac.or.th/databases/museumdatabase/review\\_inside\\_image.php?id=978](http://sac.or.th/databases/museumdatabase/review_inside_image.php?id=978)

**5.2 ภูมิปัญญาด้านการดำรงชีพ** ในอดีตชาวผู้ไทจะมีการอบรมสั่งสอนโดยประสบการณ์ตรง นั่นคือ การสอนให้ลงมือปฏิบัติ แล้วพ่อแม่หรือปู่ย่าอยู่ข้างๆ คอยแนะนำ ซึ่งถือว่าเป็นการสั่งสอนโดยตรง และบางทีก็อาจให้ช่วยงานซึ่งเป็นการสั่งสอนโดยอ้อม เช่น พาไปตัดไม้ไผ่มาจักสาน ทำให้ลูกรู้ชนิดของไม้ที่เหมาะสมแก่การจักสานภาชนะต่างๆ ไม้ไผ่ ไม้ไผ่ยอดดัดวนจะไม่ใช้จักสานเพราะผุง่ายและมอดชอบ ส่วนลูกสาวก็อาจใช้ช่วยทอหูก ช่วยจับน้ันจับนี้ พาไปหากิน ทำให้ลูกมีประสบการณ์มากขึ้น แต่ก็มีลูกบางคนที่ไม่ต้องเรียกมาสอน แต่มีความทะยานอยากจะทำเองเห็นพ่อเห็นแม่ทำงานค้างไว้ พ่อแม่ไม่อยู่ก็ไปทำต่อ พ่อแม่เห็นแววก็จับมาสอนโดยตรงหรือบางทีก็อาจไปถามคนอื่นที่เขาทำเป็นมาก่อน

**5.2.1 การกิน** เดิมทีครอบครัวของชาวผู้ไทต้องรอให้สมาชิกครอบครัวพร้อมหน้ากันก่อนถึงจะสามารถกินข้าวได้ โดยเมื่อทุกคนนั่งวงล้อมแล้วพ่อหรือสามีจะเป็นผู้เริ่มกินก่อน แต่ปัจจุบันนี้การกินข้าวพร้อมหน้าในลักษณะนี้ลดลงไป เพราะสมาชิกครอบครัวต่างมีธุระ ลูกก็รีบไปโรงเรียน สามีก็ติดธุระ ลูกและภรรยาจึงกินก่อน นานเข้าก็เลยถือเป็นเรื่องธรรมดาไป อีกประการหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงไป คือ ปัจจุบันมีความเจริญขึ้นมาก หญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน ทั้งสามีภรรยาต่างก็มีบทบาทในครอบครัวเท่ากัน ช่วยกันทำมาหากินไม่มีใครยิ่งหย่อนกว่ากัน แต่อย่างไรก็ตาม ภรรยาก็ยังให้ความนับถือสามีอยู่ ถึงแม้ลดพฤติกรรมบางอย่าง แต่ด้านอื่นยังไม่เปลี่ยนแปลง เช่น การให้ความห่วงใย เอื้ออาทร ปรนนิบัติ ก็ยังมีเหมือนเดิม

สำหรับแหล่งที่มาของอาหารการกินของชาวผู้ไทนั้นสัมพันธ์กับการเลือกที่ตั้งหมู่บ้านของพวกเขา ในอดีตชาวผู้ไทจะพิถีพิถันในการเลือกทำเลที่

จะตั้งหมู่บ้านว่าจะต้องเป็นที่ราบใกล้ภูเขาหรือแหล่งน้ำ เหตุนี้ในอดีตแหล่งอาหารจึงอยู่ใกล้บ้าน เช่น แก้ง หมูป่า กระรอก กระแต และพืชผักต่างๆ ดังมีคำนิยามบทหนึ่งที่ว่า “อย่าไปเก็บดอกหว่านบ้านเพื่อนมาบ้าน เฮ้อเจ้ายืนงอยชานเก็บดอกกะเจ้วฮิมฮื้อ” (อย่าไปเก็บดอกหว่านบ้านอื่น ให้เจ้ายืนที่ชานเก็บดอกกระเจียวริมรั้ว) ซึ่งให้เห็นว่าสมัยก่อนดอกกระเจียวก็เก็บเอาที่ริมรั้วติดกับชานบ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของอาหารการกิน ทั้งนี้ในอดีตอาหารจำพวกเนื้อไม่ว่าหมู เป็ด ไก่ วัว ควาย มีมากมาย แต่ชาวผู้ไทไม่นิยมฆ่ากิน อาจด้วยเพราะเคร่งศีลธรรม แต่อาจมีบ้างที่มีการฆ่าเพื่องานบุญ เช่น บุญกฐิน บุญพระเวส

**5.2.2 อุปนิสัยในการกิน** ชาวผู้ไทมีอุปนิสัยในการกินแบบเรียบง่าย และในการกินอาหารก็เหมือนอีสานทั่วๆ ไป คือ กินข้าวเหนียว นั่งกินกับพื้น ไม่มีช้อนกลาง ช้อน 2 - 3 คันเปลี่ยนกันชด บางครอบครัวก็กินในห้องครัว บางครอบครัวก็กินที่ระเบียงหน้าบ้าน ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง บางครอบครัวที่มีฐานะดีก็มีโต๊ะอาหาร คือ พยายามปรับตัวเหมือนกับคนภาคกลาง (ประตุสู้อีสาน, 2558)

**5.2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร** ชาวผู้ไทมีความเชื่อเกี่ยวกับอาหารที่จะต้อง “คะล่ำ” เพราะพวกเขาเชื่อว่าอาหารบางชนิดกินเข้าไปแล้วจะทำให้ผิดต่อโรค โดยเฉพาะ “แม่อยู่คำ” (ผู้หญิงที่กำลังอยู่ไฟ) จะกินแต่ข้าวจี หน่อข่า ผักต่างๆ ปูจี กบ เขียด ยังพอกินได้ แต่ในปัจจุบันนี้ได้รับการอบรมด้านโภชนาการ ความเชื่อก็เปลี่ยนไปบ้างแล้ว แต่ในปัจจุบันกระต่ายและแก้งก็ยังกินไม่ได้ ซึ่งถ้ากินเข้าไปแล้วจะ “ผิดกรรม”

**4.2.4 อาหารพื้นบ้านของชาวผู้ไท** ชาวผู้ไทมีขั้นตอน และวิธีการในการปรุงอาหารที่มีลักษณะเฉพาะตัว โดยขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ นั้นสืบทอดมาจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษพวกเขา ซึ่งได้แก่อาหารประเภท “อ่อม” นำมาจากวัตถุดิบการทำมาจากธรรมชาติ ที่อยู่รอบๆ ตัวมาปรุงเป็นอาหาร เช่น (วิระศักดิ์ อารมณฺ์สวะ, 2555)

**อ่อมบอน** มีส่วนประกอบสำคัญคือใบบอนอ่อน มะกอก และหนังควายจี่ที่ทุบแล้ว

**แกงผักหวาน** ถือว่าเป็นอาหารชั้นสูง เพราะผักหวานที่เป็นวัตถุดิบหลักขึ้นบนเขาที่สูง

**ซุบมะมี** หรือซนุน เป็นอาหารอีกชนิดที่ชาวผู้ไทมักทำกินในเวลาที่ยากไร้กินไม่ได้

**ลาบไข่มดส้ม** เป็นอาหารชั้นสูงอีกอย่างหนึ่ง เพราะไข่มดส้มที่ได้มาจากรังมดแดงบนต้นไม้สูง

**ซั่วไก่** อาหารที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทอย่างแท้จริง เพราะชาวอีสานโดยทั่วไปไม่นิยมทำกัน

**5.2.5 การปรุงอาหาร** การปรุงอาหารของชาวผู้ไทจะเหมือนกับหลักการปรุงอาหารทั่วไปของชาวอีสาน คือ จะขาดปลาร้าไม่ได้ ทั้งนี้ รสชาติอาหารของชาวผู้ไทจะออกไปทางรสจัด ส่วนอาหารบางชนิด เช่น ก้อยเนื้อ ก้อยปลา การปรุงก็ไม่ต้องใช้ไฟกล่าวคือกินกันดิบๆ อย่างนั้นเลย แต่ใส่เครื่องเทศให้ครบให้หอมน่ากินยิ่งขึ้น ในปัจจุบัน ชาวผู้ไทมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการปรุงอาหารไปบ้าง ส่วนที่เปลี่ยนแปลงก็คือ การกินสุกๆ ดิบๆ ลดลงน้อยลงไป เนื่องจากการรณรงค์ไม่ให้กินสุกๆ ดิบๆ ของ

หน่วยงานภาครัฐ อีกประการหนึ่ง การปรุงอาหารในปัจจุบันนี้ก็ถูกหลักโภชนาการมากขึ้น เนื่องจากได้รับความรู้จากลูกหลานที่เล่าเรียนมาและได้รับการอบรมด้านโภชนาการจากหน่วยงานสาธารณสุขประจำอำเภอและตำบล



“ต้มข่าไก่” อาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทในอีสาน  
ที่มา: [www.siamfishing.com](http://www.siamfishing.com)

## ศูนย์การวิจัยรัฐ

### 6. บทสรุป

การอพยพของชาวผู้ไทจากแคว้นสิบสองจุไทยเข้ามาในสยามเกิดขึ้นในหลายระลอก ซึ่งการเข้ามาของพวกเขามีการนำรูปแบบวิถีชีวิต ความเชื่อ และภูมิปัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัวของตนติดมาด้วย ซึ่งวัฒนธรรมของชาวผู้ไทนี้มีความเข้มแข็ง เพราะมีการสืบสานกันมาอย่างยาวนาน และยังคงปรากฏให้เห็นในชุมชนที่มีชาวผู้ไทอาศัยอยู่

ในปัจจุบัน แม้ประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอยู่เรื่อยมา แต่การเปลี่ยนแปลงที่ว่านี้ก็ไม่อาจทำให้ลูกหลานชาวผู้ไทรุ่นหลังสามารถลิ้มรสแห่งความเป็นตัวตนของพวกเขาไปได้หมด ลูกหลานชาวผู้ไทจำนวนไม่น้อยยังคงยึดถือในความเชื่อเรื่องภูตผี รวมถึงภูมิปัญญาด้านการดำรงชีพอยู่เรื่อยมา แม้จะมีบ้างที่พวกเขาส่วนหนึ่งได้ปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตนเองไปตามสภาพแวดล้อม ที่โลกปัจจุบันกลายเป็นยุคโลกาภิวัตน์ไปแล้ว

### เอกสารอ้างอิง

- นพดล ตั้งสกุล. (2548). **เรือนพื้นถิ่นไทลื้อ บ้านเจียงโต เมืองเชียงรุ่ง**  
**แคว้นสิบสองปันนา มณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีน.**  
 วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.  
 บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). **ราชอาณาจักรลาว.** กรุงเทพฯ: ศยาม.  
 ปวีรพรดี สาคร. (ม.ป.ป.). **กว่าจะมาเป็น “ผู้ไท” บนผืนแผ่นดินไท.**  
 ประตุสู่อีสาน. (2558). **มารู้จักกับชาติพันธุ์ชนเผ่าภูไท (ผู้ไท) สืบค้นเมื่อ**  
 20 มกราคม 2558, จาก [isangate.com/isan/paothai\\_phutai.html](http://isangate.com/isan/paothai_phutai.html)  
 ภัทยา ยิมเรวัต. (2544). **ประวัติศาสตร์สิบสองจุไท.** กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.  
 วิระศักดิ์ อารมณฺ์สวะ. (2555). **อาหารชาวภูไท. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม**  
 2557, จาก [gotoknow.org/posts/482173](http://gotoknow.org/posts/482173)  
 ศูนย์ภูไทศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์. (ม.ป.ป.). **การอพยพของ**  
**ชาวภูไท. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม 2558, จาก [reg.ksu.ac.th/phuthai/move.html](http://reg.ksu.ac.th/phuthai/move.html)**